

Dadaizm Akımı

Dadaizm Nedir Ne Demektir Tanımı

“Dada” sözcüğü, **Dadaizm akımının** temel estetik ölçütlerini veya felsefesini açıklayan bir terim değil, tamamen uydurulmuş bir isimdir. Dadaizm adının kökeni, Richard Hülsenbeck (1892-1974), Jean Arp (Hans, 1887-1967), Marcel Janco (1895-1984), Tristan Tzara, Emmy Hennings (1885-1948) gibi isyan ruhuna sahip gençlerin, özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında, toplumsal ve kültürel yapıya uyum sağlayamadıkları dönemde, Hugo Ball (1886-1927) tarafından Zürih’te açılan “Cabaret Voltaire” adlı kafede bir araya gelmeleri ve ortak bir kararla bu kelimenin kullanımına karar vermelerine dayanır.

Hugo Ball, 1916 yılında bu kafeyi savaş karşıtı gençler, entelektüeller, sanatçılar ve aydınları bir araya getirmek amacıyla kurar. Kısa bir süre içinde, yukarıda adı geçen gençler ve daha fazlası, Cabaret Voltaire’deki toplantılarda bir araya gelirler. Bu buluşmalarda, Arthur Rimbaud (1854-1891), Jules Laforgue (1860-1887) gibi geleneğe karşı çıkan simbolist şairlerin şiirleri okunur, ve bu toplantılar Dadaizmin temellerini atmada önemli bir rol oynarlar. Bu süreç, Dadaizm akımının nasıl ortaya çıktığını ve başkaldırının yaratıcı enerjisini nasıl kucakladığını gösterir.

Dadaistlere Göre Dadaizm’in Anlamı:

Dadaizm, tanımlanması güç, sınırları net bir şekilde belirlenemeyen bir sanat akımıdır ve bu akımın ne amaçladığını anlamak genellikle zordur. Ancak, Dadaistlerin kendi edebi akımlarını nasıl tarif ettikleri, bu anlamı daha iyi kavramamıza yardımcı olabilir. **Dadaizmin kurucularından** Hugo Ball’a göre, Dada sadece “dada” sözcüğünü tekrarlayarak, bu sözcüğün yalnızca kendisiyle bile insanlara sonsuz bir özgürlük ve saadet sunabileceği özgür bir ifade biçimidir. Ball’a göre, şairlerin şiirde yazmaları gereken gerçekleri yazamayıp etrafında dolandığı geleneksel şiire bir tepkidir.

Francis Picabia ise Dada’yı modern hayatın en dürüst ve saf ifadesi olarak görür. Ona göre, Dada, insanların modern yaşamın karmaşıklığını ve saçmalığını ifade etme biçimidir. “Bugünün Ressamı – Yamyam Manifestosu” (1920) adlı eserinde ise, Dada’nın tamamen anlamsız ve keyfi bir sanat biçimi olduğunu vurgular.

Dadaistlerin bu tür açıklamaları, Dadaizmin karmaşıklığını ve akımın kendine özgü ifade biçimlerini anlamamıza yardımcı olur. Dadaizm, kurallardan ve geleneksel normlardan koparak sanatta özgürlüğü ve yaratıcılığı kutlar, aynı zamanda toplumsal ve siyasi eleştirilere de bir araç olarak hizmet eder. Bu, Dadaizmin karmaşıklığını ve çelişkilerini yansıtan bir açıklamadır.

Dadaizmin, Fütürizm akımı gibi bilişsel ve estetik öncüleri vardır. Her iki akım da yaklaşık aynı dönemlerde ortaya çıkmıştır. Dadaist şiir özellikle soyut bir yaklaşım sergiler ve Dada sanatçıları, askeriye karşı kesin bir tavır alır ve teknolojik ilerlemeye karşı endişe duyar. Bu nedenle Dadaizm, aynı zamanda politik bir yön taşır ve sanatın savaşın yıkıcılığına ve teknolojik gelişmelere eleştirel bir tepkisini yansıtır.

Umutlarınız gibidir o: hiçbir şey.
Cennetiniz gibi: hiçbir şey.
İdolleriniz gibi: hiçbir şey.
Politikacılarınız gibi: hiçbir şey.
Sanatçılarınız gibi: hiçbir şey.
Dininiz gibi: hiçbir şey.

Yukarıdaki dizelerde Hugo Ball'un "Dada Manifestosu"nun ardından Richard Huelsenbeck, Dadaizmin doğasını daha da karmaşık hale getiren ilginç bir açıklama sunar. 1919'da yazdığı "**Dadaizm Nedir?**" adlı metinde, Dada'nın tanımı konusunda ciddi bir alaycılıkla yaklaşır. Huelsenbeck, Dadaizmi anlamak isteyenler için neredeyse sıradışı ve riddick bir yaklaşım benimser. Dada'nın doğasıyla ilgili "Sanat mı? Felsefe mi? Yangın sigortası poliçesi mi? Devlet dini mi?" gibi şaka sorular sorar. Bu yaklaşım, Dadaizmin neden bu kadar karmaşık ve çelişkili olduğunu vurgular.

Dadaizmin Amaçları

Dadaizmin amacını daha ayrıntılı bir şekilde ele almak için şu maddeleri inceleyebiliriz:

1. I. Dünya Savaşı'nın yarattığı kaos ve toplumsal sarsıntıya bir tepki olarak ortaya çıktı. Bu akım, savaşın yıkıcı etkilerine ve toplumsal huzursuzluğa karşı bir isyanı ifade eder. Savaşın yarattığı acıların ve belirsizliğin yarattığı bir tepkidir.

2. Dadaistler, akıllıca ve sistemli bir yaklaşım yerine, düzeni ve otoriteyi reddeden bir anarşist ruh taşıdılar. Var olan düzenin çıkmazını ve tükenişini vurguladılar.

3. Geleneksel sanatın sınırlarını ve normlarını zorlayarak var olan sanat anlayışına meydan okudu. Geçmişten gelen sanatsal kalıplardan kopuşu benimseyerek, yeni bir ifade biçimi oluşturmayı hedefledi.

4. Dadaistler, gündelik nesnelere ve görsel imgelere çarpıcı ve ironik bir şekilde saptırdılar. Bu, varolan anlamları ve algıları bozarak sanatın sınırlarını zorlamayı amaçladılar.

5. **Dadaizmin temsilcileri**, amaçlarını ve sanatsal prensiplerini manifestolar aracılığıyla açıkça ifade ettiler. Bu manifestolar, dadaistlerin düşünce tarzlarını ve yaklaşımlarını daha fazla insanla paylaşmalarını sağladı.

6. Dadaist sanat eserleri, izleyicilerde şaşkınlık, gülmek veya düşünmeye teşvik gibi duygusal ve düşünsel tepkilere neden olmak amacıyla tasarlandı. Varoluşsal sıkıntıları ve toplumsal huzursuzluğu yansıtarak izleyiciyi etkilemeyi hedeflediler.

Dadaizm Akımının Manifestosu

1918 Dada Manifestosu, Tristan Tzara'nın Dada hareketini tanımlarken "Dada bizim için hiç önemli değildir" ifadesiyle başlar. Bu, Dadaistlerin iddialı bir akım olmadıklarını vurgular. Tzara, kişisel iddiaları veya doğruları dayatmanın anlamsız olduğunu düşünür. Manifestolar, eskiden işe yaramayan şeyleri değiştirme teziyle doğar. Ancak Dada, bir şeyleri değiştirmek veya yerine koymak gibi bir amacı olmadığı için bu tür iddiaları gereksiz bulur. Tzara, Dada'nın sadece eskiye karşı bir duruş olduğunu belirtir.

Tristan Tzara, 1918 Dada Manifestosu'nda manifestolara ve ilkelere karşı olduğunu belirtir. Manifestoyu yazma amacını ise bu karşıtlıkları bir arada yapabilmenin göstermek olarak tanımlar ve anlamsız iddiaları reddeder. Tzara, "anlam" ile uğraşmak istemez. Manifestoda, geleneksel sanata ve yapısına karşı durduğunu söyler ve kendi sanat anlayışını tanımlar. Onun amacı, sınırları yıkmak ve "normal olan güzeldir" anlayışını sarsmaktır. Tzara, dadaizmin karşı olduğu kurumları listeleyerek manifestoyu sonlandırır.

DADAİST TİKSİNTİ'yi haykırıyorum.

Aileyi yadsıyan her türlü tiksinti ürünü dada'dır; yıkıcı bir eylemde tüm varlığıyla yumruklu bir gösteri: DADA; kolay yoldan uzlaşmanın ve nezaketin edepli cinselliğinin bugüne kadar reddettiği araçların tümünün kabul edilmesi: DADA; mantığın, yaratamayanların dansının yok edilmesi: DADA; uşaklarımız tarafından, değerler için kurulmuş tüm toplumsal hiyerarşi ve denklemin yok edilmesi: DADA; her nesne, tüm nesnelere, duygular ve belirsizlikler, görüntüler ve paralel çizgilerin net kesişmesi kavgaının aracıdır:

DADA; belleğin yok edilmesi: DADA; kendiliğindenliğin anlık ürünü olan her tanrıya tartışmasız ve mutlak inanç: DADA; bir uyumun, bir başka küreye zarif ve önyargısız sıçrayışı; sesi çınlayan bir plak gibi söylenmiş bir sözün yörüngesi; ciddi, ürkek, utangaç, kızgın, güçlü, kararlı, hevesli, nasıl olursa olsun, anlık budalalıklarında tüm bireylere saygı göstermek; kişiyi her türlü yararsız ve hantal ayrıntının kutsallığından arındırmak; duru bir çağlayan gibi, kırıcı veya övücü bir düşünceyi dile getirmek veya -tamamen aynı hoşnutsuzlukla- aynı yoğunlukla, ruhunun, asil kanlar için haşerattan uzak, meleklerin parlayan çalılıklarında barındırmak. Özgürlük: DADA DADA DADA, sabrı

taşmış acıların uluması, karşıtların ve tüm çelişkilerin, tuhafıkların, tutarsızlıkların iç içe geçmesi: HAYAT.

Dadaizm Akımının Özellikleri Nelerdir

1. Fonetik şiir: Ses ve fonetik öğeleri vurgular, geleneksel dil kurallarını bozar.
2. Geleneksel şiir biçimlerine karşı durur ve yeni, hatta biçimsiz biçimler arar.
3. Biçim deformasyonlarına yönelir, tekrarlar ve harf dağınıklığı gibi teknikleri kullanır.
4. Çoğunlukla bağlantısız kavramları seçer, serbest çağrışımlarla çalışır ve saçma sözcüklere yönelir.
5. Sözcükleri farklı anlamlarda kullanır, geleneksel anlamlardan sapar.
6. Tema bütünlüğü aramaz, anlamdan uzaklaşır.
7. İronik bir dil kullanır ve alaylı bir söylem oluşturur.

Dadaizm Akımının Temsilcileri Kimlerdir

Dadaizmin edebiyat alanındaki önde gelen temsilcileri arasında özellikle Tristan Tzara, Louis Aragon ve Paul Eluard dikkat çeker. Ancak, Louis Aragon ve Paul Eluard'ı daha önce "**Sürrealizm**" başlığında ele aldığımız için, bu bölümde sadece Tristan Tzara'dan bahsedeceğiz. Tristan Tzara, dadaizmin edebiyattaki önemli bir figürü olarak öne çıkar. Tzara, akımın öncü isimlerinden biri olup, dadaizmi yaymada ve geliştirmede etkili olmuştur.

Tristan Tzara (1896-1963): Rumen kökenli bir Fransız şair ve yazardır. Dadaizm hareketinin önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilir ve akımın temellerini atanlardandır. Dadaizmin başlangıç metinlerini kaleme alarak bu hareketin yaratılmasına büyük katkı sağlamıştır. Tzara, "Bay Antipyrine'in Gökyüzündeki İlk Serüveni" (1916), "Yirmi Beş Şiir" (1918) ve "**Dadaizm Manifestosu**" gibi metinlerle dadaizmin ilkelerini ifade etmiştir.

Şiirinde geleneksel kalıplardan saparak, sözcükleri şapkasından rastgele çekip şiir oluşturma gibi yöntemlerle dadaist tarzda, rastlantısallık, düzensizlik ve biçimsizlik üzerine kurulu eserler üretmiştir. Tzara, akımın fikirlerini daha fazla vurgulamak için "Yedi Manifesto" (1924) gibi önemli metinler yazmıştır. 1920'lerin sonlarından itibaren dadaizmin gerçeküstücülüğe evrildiğini gözlemledikten sonra, gerçeküstücü akıma yaklaşmış ve siyasi görüşleri daha fazla belirginleşmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında sol eğilimli bir direniş hareketinin aktif üyesi olmuştur.

Tzara'nın eserleri arasında "Aşağı Yukarı İnsan" (1936), "Tek Başına Konuşmak" (1950) ve "İç Yüz" (1953) gibi önemli yapıtlar bulunmaktadır. Tzara, dadaizmin yaratıcısı olarak edebiyat dünyasına önemli katkılarda bulunmuş ve aynı zamanda siyasi kimliğiyle de tanınmış bir sanatçısıdır.

Kurt Schwitters (1887-1948): Sanat kariyeri boyunca daha çok kolaj ve kabartma konstrüksiyonları ile tanınmış olmasına rağmen, aynı zamanda şiir de yazan yetenekli bir sanatçısıdır. Dadacıların Berlin grubu tarafından kabul edilmeyince, Hannover'de kendi dadacı grubunu kurar. Sanatsal çalışmalarında kullandığı gazete parçaları, posta pulları, tren bileti gibi nesnelere düzenlemeler yapma tekniğini şiirlerine de aktarır. Gazete başlıklarından, reklam sloganlarından ve diğer bulunduğu metinlerden alınmış parçaları kullanarak şiirler oluşturmaya hedefler.

1922 yılında yayımladığı "İnek Manifestosu," dadacı hareketin önemli metinlerinden biridir ve bu manifesto, Schwitters'in dadaizm anlayışını ve hedeflerini dile getirir. Şairin 1923 tarihli "Grim glim gnim bimbim" gibi seslerin sürekli tekrar ederek geliştiği "Sonat" adlı şiiri, dadaist şiirin sıra dışı ve sıradanın ötesindeki örneklerinden biridir. Schwitters, dadaizmin sınırlarını zorlayan ve geleneksel kalıplardan sapmaya çalışan bir yaklaşımla edebiyat dünyasına katkıda bulunmuştur.

Jean Arp (1887-1967): Aynı zamanda Hans Arp olarak da bilinen bir sanatçıdır ve 20. yüzyılın önde gelen sanat akımlarının hemen hepsinde etkili olmuştur. Hem heykeltıraş, hem ressam, hem de şair olarak faaliyet göstermiştir. Döneminin önemli sanatçılarından Max Jacob, Robert Delaunay, Picasso gibi isimlerle yakın dostluklar kurmuş bir sanatçı olarak bilinir. I. Dünya Savaşı sırasında savaştan uzak bir şehir olan Zürih'e sığınarak dadaizm hareketiyle tanışmış ve bu akımın öncülerinden biri olmuştur.

Jean Arp'ın sanat yaşamı dadaizmle başlamış olsa da, 1920'lerin sonlarından itibaren gerçeküstücülük akımını benimsemiştir. Yazılarını derlemeye gelince, Arp'ın şiirlerinden, denemelerinden ve anılarından oluşan eserleri "Arp on Arp: Poems, Essays, Memories by Jean Arp" (Arp, Arp'ı Anlatıyor: Jean Arp'ın Şiirleri, Denemeleri ve Anıları, 1972) ve "Arp's Collected French Writings" (Arp'ın Fransızca Toplu Yazıları, 1974) başlıkları altında derlenmiştir. Jean Arp, sanat kariyeri boyunca döneminin en etkili ve çeşitli sanat akımlarında yer alarak, sanat dünyasına önemli katkılarda bulunmuş bir sanatçıdır.

Dadaizm Akımının Sonu

Dadaizm, zaman içinde popülerliğini yitirmeye başladıkça birçok sanatçı ve sanatsever, dada hareketinin düzenlediği "Happening" adını verdikleri etkinliklerden sıkılmıştır. Bir dönem marjinal olarak kabul edilen Dada akımı, giderek taraftar kaybetmiştir. Bu nedenle bazı kübistler, Dada akımıyla olan ilişkilerini zayıflatmışlardır. 1922'deki dada sergisine, önemli Dada sanatçılarından Francis Picabia ve Marcel Duchamp bile eser göndermeyerek, akımın zayıfladığını göstermişlerdir. Aynı yıl içinde Hans Arp ve Tristan Tzara, Dada akımının artık ölmekte olduğunu düşündükleri için akımın cenaze töreni niteliğinde bir söylev sunmuşlardır. Bu söylev, Merz adlı bir dergide yayımlanmıştır.

Dadaizmin Fransa'da düşüş yaşadığı bir dönemde, diğer ülkelerde hala etkisini sürdürdüğü görülmüştür. Özellikle II. Dünya Savaşı öncesinde Dadaizm, sosyalist ideolojilerle yakınlaşmıştır. Alman Dada Manifestosu'nda, Dadaistlerin sosyalizme olan ilgisi açıkça ifade edilir ve bu manifestoya göre Dada, sosyalizmle bir tür temas içine girmiştir. Aynı zamanda, Tristan Tzara gibi önemli Dada sanatçıları da Dada hareketinin ötesine geçerek gerçeküstücülüğe dahil olmuşlardır. Tristan Tzara, Dada akımından ayrılarak gerçeküstücülüğe yönelmiş ve bu süreçte sosyalist düşüncelere yakınlaşmıştır. 1936 yılında Fransız Komünist Partisi'ne üye olmuş ve II. Dünya Savaşı sırasında Fransız Direniş Hareketi'ne katılmıştır. Bu, Dada akımının sona erdiği ve sanatçıların farklı ideolojilere yöneldiği bir dönemi simgeler.